

Valfrihetslagen som en del av lagstiftningen om social- hälso- tjänster

I lagen om kundens valfrihet inom social- och hälsovården (*valfrihetslagen*) fastställs hur en kund kan välja producent av offentliga social- och hälso- tjänster. I lagen anges också vilka som kan vara producenter av dessa tjänster som omfattas av valfrihet, hur man blir producent och hur finansieringen av tjänsterna som omfattas av valfrihet ska genomföras. Lagen kompletterar övrig lagstiftning, där man definierar de offentliga social- och hälso- tjänsterna och fastställer ansvaret för att ordna sådana tjänster och hur de ska finansieras samt klientens och patientens rättigheter och tillsynen över verksamheten. Därför ska också övriga lagar som reglerar social- och hälso- tjänsterna och den helhet som de utgör beaktas vid bedömningen av valfrihetslagens konsekvenser. I denna promemoria ges en kortfattad beskrivning av lagstiftningen i sin helhet och valfrihetslagens ställning som en del av den.

Social- och hälso- tjänsterna och deras innehåll definieras i flera speciallagar. Som exempel på dessa kan nämnas socialvårdslagen, äldreomsorgslagen, handikappservice- lagen, barnskyddslagen, hälso- och sjukvårdslagen, mentalvårdslagen och lagen om smittsamma sjukdomar. I dessa speciallagar och på basis av dem fastställs de tjänster som tillhandahålls befolkningen, deras innehåll och omfattning. För närvarande ansvarar kommunerna och samkommunerna för ordnandet av tjänster. Vid ingången av 2019 övergår ansvaret på de landskap som ska inrättas.

Skyldigheterna i ovan angivna speciallagar gäller i sin helhet tjänster enligt valfrihetslagen. Det är landskapen och producenterna av tjänster som omfattas av valfrihet som ansvarar för att kunderna fortsättningsvis ska ha tillgång till social- och hälso- tjänster i enlighet med speciallagarna.

Dessutom påverkar flera andra lagar klientens och patientens ställning, såsom lagen om patientens ställning och rättigheter och lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården. I dessa lagar föreskrivs också om förfarandena för anmärkningar och klagomål, om kunden är missnöjd med de tjänster som han eller hon fått. Bestämmelser om de avgifter som tas ut finns i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården. Avgifterna enligt denna lag tillämpas också när kunden utnyttjar sin valfrihet enligt valfrihetslagen.

För närvarande ingår bestämmelser om produktion av social- och hälso- tjänster i ett flertal lagar, bl.a. folkhälsolagen, lagen om specialiserad sjukvård, hälso- och sjukvårdslagen, socialvårdslagen, lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, lagen om privat hälso- och sjukvård och lagen om privat socialservice. Lagstiftningen om tjänsteproduktion revideras i samband med att valfrihetslagen stiftas. Ett förslag till lag om produktion av social- och hälso- tjänster har varit på remiss. Enligt lagen ska alla tjänsteproducenter finnas i ett offentligt register över tjänsteproducenter. Registret förs av tillsynsmyndigheten. I lagen ingår bestämmelser om de förutsättningar och förfaranden som krävs för att en tjänsteproducent ska få ingå i registret. Kraven är lika för tjänsteproducenter inom den offentliga, privata och frivilliga sektorn och syftet är att säkerställa att tjänsteproduktionen uppfyller bl.a. kraven på klient- och patientsäkerhet. I lagen föreskrivs dessutom om myndighetstillsyn över tjänsteproducenterna. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2019.

Ansvaret för att ordna social- och hälsovård övergår vid ingången av 2019 på landskapen. Lagen om ordnande av social- och hälsovård stiftas som en del av social- och hälsovårds- och landskapsreformen. I lagen fastställs landskapens uppgifter och ansvar. Regeringspropositionen lämnas till

riksdagen i februari 2017. Landskapets organiseringsansvar innebär att landskapet ska följa och styra de social- och hälso- och sjukvårdstjänster som det ansvarar för och se till att kunderna på det sätt som lagstiftningen kräver och på lika villkor får de tjänster som föreskrivs i speciallagarna om social- och hälsovård. Landskapets uppgift är att följa och styra tjänsteproducenternas verksamhet. Bestämmelserna om den uppföljning, styrning och tillsyn som ska utövas av landskapet finns i lagen om ordnande av social- och hälsovård och i valfrihetslagen. I lagen om ordnande av social- och hälsovård finns dessutom bestämmelser med stöd av vilka social- och hälsovårdsministeriet följer och styr landskapens verksamhet så att likabehandlingen förverkligas i hela landet.

I speciallagarna om social- och hälsovård bereds separat de ändringar som följer av lagen om ordnande av social- och hälsovård och valfrihetslagen. Exempel på sådana lagar är socialvårdslagen och hälso- och sjukvårdslagen. I socialvårdslagen föreskrivs bl.a. om klientens rätt att söka ändring i myndighetsbeslut som gäller socialvård. Dessa bestämmelser om ändringssökande ändras med stöd av valfrihetslagen så att de socialtjänster som social- och hälsocentralen ansvarar för beaktas i ändringssökandet. På motsvarande sätt kan de bestämmelser om patientens valfrihet som nu ingår i hälso- och sjukvårdslagen strykas, eftersom det i valfrihetslagen finns samlade bestämmelser om kundens valfrihet.